

UCHWAŁA SKŁADU SIEDMIU SĘDZIÓW
Z DNIA 20 WRZEŚNIA 2007 R.
I KZP 21/07

Każde pozbawienie wolności sędziego wymaga odrębnego zezwolenia sądu dyscyplinarnego; wyjątek stanowi zatrzymanie przewidziane w art. 181 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz w art. 80 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 ze zm.), będące konsekwencją ujęcia sędziego na gorącym uczynku przestępstwa.

Przewodniczący: Prezes SN L. Paprzycki.

*Sędziowie SN: M. Gierszon, W. Kozielowicz, R. Malarski,
R. Sądej (sprawozdawca), A. Siuchniński, sędzia WSO
(del. do SN) T. Artymiuk.*

Prokurator Prokuratury Krajowej: A. Herzog.

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu przedstawionego przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, na podstawie art. 60 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.), wniosku o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego rozbieżności w wykładni prawa, występującej w orzecznictwie Sądu Najwyższego w zakresie dotyczącym zagadnienia prawnego:

„Czy wyrażenie przez sąd dyscyplinarny zgody na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej sądowej otwiera drogę do stosowania wszystkich instytucji kodeksu postępowania karnego, w tym również tymczasowo-

wego aresztowania, czy też zezwolenie na zatrzymanie sędziego lub tymczasowe aresztowanie wymaga odrębnej decyzji sądu dyscyplinarnego?”

u c h w a l i ł udzielić odpowiedzi jak wyżej.

U Z A S A D N I E N I E

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego na podstawie art. 60 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym wniósł o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów rozbieżności w wykładni prawa, występującej w orzecznictwie Sądu Najwyższego, dotyczącej zagadnienia: „Czy wyrażenie przez sąd dyscyplinarny zgody na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej sądowej otwiera drogę do stosowania wszystkich instytucji kodeksu postępowania karnego, czy też zezwolenie na zatrzymanie sędziego lub tymczasowe aresztowanie wymaga odrębnej decyzji sądu dyscyplinarnego?”

U uzasadnieniu wystąpienia Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego wskazał na dwa przeciwstawne orzeczenia Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego:

1. uchwałę z dnia 5 lipca 2002 r., SNO 22/02, w której wyrażono pogląd, że zgoda sądu dyscyplinarnego na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej sądowej otwiera drogę do stosowania wszystkich instytucji Kodeksu postępowania karnego, w tym również tymczasowego aresztowania (OSNKW 2002, z. 9-10, poz. 87),
2. uchwałę z dnia 12 września 2006 r., SNO 40/06, w której wskazano, że wyrażenie zgody na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej nie powoduje automatycznie zezwolenia na zatrzymanie sędziego lub

tymczasowe aresztowanie, gdyż wymaga to odrębnej decyzji sądu dyscyplinarnego (OSNSD 2006, poz. 14).

Prokurator Prokuratury Krajowej, odnosząc się do wystąpienia Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, złożył wniosek o podjęcie uchwały o treści: „Zezwolenie na zatrzymanie lub tymczasowe aresztowanie sędziego, o którym mowa w art. 181 Konstytucji RP, wymaga odrębnej decyzji sądu dyscyplinarnego, o ile zezwolenie takie nie zostało wyraźnie objęte wcześniejszą zgodą sądu dyscyplinarnego na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej sądowej”.

Sąd Najwyższy w powiększonym składzie rozważył, co następuje.

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego wniosek o rozstrzygnięcie rozbieżności w wykładni prawa sporządził w dniu 12 kwietnia 2007 r. Prokurator Prokuratury Krajowej swoje stanowisko przedstawił w dniu 1 czerwca 2007 r. Już po sporządzeniu tych wystąpień doszło do istotnych zmian przepisów prawa regulujących kwestię uchylania immunitetu sędziowskiego – w punktach 29 i 30 artykułu 1 ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, która w życie weszła w dniu 31 sierpnia 2007 r. (Dz. U. Nr 136, poz. 959), znowelizowano treść art. 80 u.s.p. Obecne brzmienie art. 80 § 2h, art. 80a § 1, art. 80a § 4, art. 80b, art. 80c i art. 80d u.s.p. wprost przesądza o konieczności uzyskania przez prokuratora odrębnego od „zezwoleń na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej”, „zezwoleń na tymczasowe aresztowanie sędziego” bądź „zezwoleń na zatrzymanie sędziego”. Nie ma potrzeby prowadzenia w tym miejscu bliższej analizy obowiązujących obecnie rozwiązań, gdyż nie one są przedmiotem rozważań. Należy jednak zauważyć, że wskazana nowelizacja art. 80 u.s.p. jednoznacznie koresponduje ze stanowiskiem wyrażonym w drugiej ze wskazanych uchwał Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego. Trzeba też dodać, że nowelizacja ta nie czyni bezprzedmiotowym wniosku Pierwszego

Prezesa Sądu Najwyższego, już choćby z uwagi na toczące się w różnych stadiach postępowania o uchylenie immunitetu sędziowskiego.

Przechodząc zatem do meritum zagadnienia wprost stwierdzić należy, że powiększony skład Sądu Najwyższego opowiada się za taką wykładnią art. 181 Konstytucji oraz 80 § 1 u.s.p. (w brzmieniu całego artykułu sprzed 31 sierpnia 2007 r.), której dokonał Sąd Najwyższy – Sąd Dyscyplinarny w uchwale z dnia 12 września 2006 r. i którą też poparł Prokurator Prokuratury Krajowej. Zasadniczym argumentem przemawiającym za takim rozstrzygnięciem jest ten odwołujący się do treści art. 181 Konstytucji. To już ustawa zasadnicza, statuując w tym przepisie immunitet sędziowski w randze gwarancji konstytucyjnej, dokonała wyraźnego rozróżnienia dwóch elementów tej instytucji – zakazu „pociągnięcia do odpowiedzialności karnej” oraz zakazu „pozbawienia wolności” sędziego, oczywiście w obu przypadkach „bez uprzedniej zgody sądu określonego w ustawie”.

Nie była zasadna argumentacja przedstawiona w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego z dnia 5 lipca 2002 r., wychodząca z założenia, że gramatyczna wykładnia treści art. 181 Konstytucji nie pozwala na wyprowadzenie jednoznacznych norm prawnych co do tego, czy konieczne jest uzyskanie odrębnie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz zgody na tymczasowe aresztowanie sędziego, czy też ta pierwsza „otwiera drogę do stosowania wszystkich instytucji Kodeksu postępowania karnego, w tym również tymczasowego aresztowania”. Założenie to, które pozwoliło wówczas przejść Sądowi Najwyższemu – Sądowi Dyscyplinarnemu do rozważań na gruncie wykładni celowościowej, było nietrafne i spotkało się z przekonującą krytyką w piśmiennictwie (A. Bojańczyk: Glosa do uchwały z dnia 5 lipca 2002 r. SNO 22/02, PS 2003, Nr 7-8, s. 186-200, wraz z szeroko tam przytoczoną literaturą przedmiotu). Argumenty podniesione przez glosatora podzielił też Sąd Najwyższy – Sąd Dyscyplinarny w uchwale z dnia 12 września 2006 r.

Podstawowe znaczenie miał argument odwołujący się do gramatycznej wykładni pierwszego zdania art. 181 Konstytucji, który stanowi: „sędzia nie może być, bez uprzedniej zgody sądu określonego w ustawie, pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności”. Istotnie jest tak, że rezultat wykładni powszechnie uznawanej i przyjmowanej za podstawową, właśnie gramatycznej, prowadzi do wniosków jednoznacznych. Wszak, co nie wymaga bliższego przekonywania, między treścią zwrotów „pociągnięcie do odpowiedzialności karnej” (pomimo całej swej nieostrości), a „pozbawienie wolności” nie zachodzi stosunek pochłaniania drugiego przez pierwszy. „Pozbawieniem wolności” jest przecież nie tylko tymczasowe aresztowanie czy zatrzymanie przewidziane w rozdziale 27 Kodeksu postępowania karnego, ale także każde inne rzeczywiste pozbawienie wolności w oparciu o przepisy prawa, jak choćby art. 287 § 2 k.p.k., art. 15 ust. 4 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2007r., Nr 43, poz. 277) czy art. 40 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007 r., Nr 70, poz. 473). Z drugiej strony „pociągnięcie do odpowiedzialności karnej” wcale nie musi się łączyć z „pozbawieniem wolności”.

Skoro zatem art. 181 Konstytucji, przez posłużenie się spójnikiem „ani”, połączył dwie równorzędne części zdania, to jedynie z naruszeniem wykładni gramatycznej można byłoby twierdzić, że przepis ten pozwala na ograniczenie konieczności uzyskania „zgody sądu” tylko do zgody na „pociągnięcie do odpowiedzialności karnej”, a nie wymaga już takiej zgody na „pozbawienie wolności”. Nie ma argumentów pozwalających na przełamanie wykładni gramatycznej, a na pewno wystarczającym nie byłby ten dotyczący braku zharmonizowania art. 181 Konstytucji z art. 80 u.s.p. w brzmieniu sprzed dnia 31 sierpnia 2007 r. Już sama hierarchia aktów prawnych – „ustawa zasadnicza” i „ustawa” – wyraźnie sprzeciwia się interpretacji preferującej zapis ustawy, kosztem zapisu konstytucyjnego, tym

bardziej że w grę wchodziły przecież przepisy gwarancyjne. W tej sytuacji, przy wykorzystaniu także wykładni systemowej, należy przyjąć, że również przed dniem 31 sierpnia 2007 r. przepis art. 80 § 1 u.s.p. wymagał odrębnego zezwolenia sądu dyscyplinarnego na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej oraz na zastosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania bądź zatrzymania.

Kierując się przedstawioną powyżej argumentacją, Sąd Najwyższy w powiększonym składzie, rozstrzygając przedstawione przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego rozbieżności w wykładni prawa, uchwalił jak na wstępie.